

Vazdušnodesantna dejstva u konceptu operativno-manevarskih grupa

Pukovnik u penziji *STOJAN JOVIĆ*

Sušтина koncepta operativno-manevarskih grupa (OMG) je u tome da se od prvog dana napadne operacije svi elementi protivničkog operativnog rasporeda stave pod istovremeni jak udar kako bi se obezbedio visok tempo napada glavnih snaga na frontu i izazvao brzi slom njegove odbrane. Time bi se težište borbenih dejstava od početka rata prenelo u neprijateljevu pozadinu i relativno brzo bi se postigli operativni ciljevi. Zato su OMG najvažnija karika tog koncepta, u kome je izraženo sovjetsko shvatanje o načinu upotrebe snaga i metoda izvođenja napadne operacije u početnom periodu rata. One predstavljaju najracionalniji i najefikasniji način iskorišćavanja naraslih vatrenih, udarnih i manevarskih mogućnosti sopstvenih jedinica.

U najčešće pominjana ojačanja OMG i snaga koje joj sadejstvuju ističu se vazdušnodesantne i desantno-jurišne jedinice i helikopteri. Masovna primena vertikalnog manevra u konceptu OMG samo je jedan oblik korišćenja naraslih desantnih mogućnosti sovjetske armije. Ta komponenta je postala nerazdvojan faktor njenih borbenih dejstava i uslov za brži prodor u dubinu neprijateljeve odbrane. Vazdušni desanti otvaraju put oklopnomehanizovanim klinovima, povećavajući im tempo napredovanja, ali i vazdušni desanti su u OMG dobili čvrst oslonac za odlučnije udare po neprijateljevim objektima i snagama, jer im njena dejstva i brz prodor garantuju spajanje i objedinjavanje daljih dejstava.

Sovjetska vojna doktrina prihvatila je stanovište da će se, u slučaju sukoba sa NATO-om, rat izvesno vreme voditi samo konvencionalnim oružjem. Na osnovu tog stava u SSSR-u se gradi strategija upotrebe oružanih snaga u početnom periodu rata. Da bi se u takvim uslovima dobio rat, pobjeda nad neprijateljem se mora izvojevati za vrlo kratko vreme, inače je besmisleno u njega i ulaziti. Za samo nekoliko dana sovjetska armija bi u okviru munjevitte strategijske operacije na bojištu, trebala da razbije nep-

rijateljevu odbranu na najvažnijim pravcima i ovlada vitalnim vojnim, privrednim i političkim objektima i centrima.¹ Takav koncept brzih dejstava uslovljavaju dva bitna faktora: (1) da se ne dozvoli NATO-u da izvede mobilizaciju i ojača svoju odbranu privlačenjem novih snaga iz dubine, pogotovo sa teritorije SAD, i, (2) potreba da se izbegne eventualni rat na dva fronta – u slučaju istovremenog sukoba i sa NR Kinom.²

Izvođenje tako zamišljene operacije u početnom periodu rata zahteva maksimalnu borbenu gotovost mirnodopskih oružanih snaga, tačnije – njihovu sposobnost da izvedu početni udar gotovim snagama, koje pred rat, pod raznim izgovorima, treba samo domobilisati. Analitičari Pentagona smatraju da su sovjetske oružane snage postojećim grupisanjem, razvijenim sistemom komandovanja i veza, pozadinskim obezbeđenjem itd., prilagođene upravo za takva dejstva.³

Međutim, slamanje početnog otpora snaga NATO-a i izvođenje dubokih prodora u konstelaciji postojećeg odnosa snaga u Evropi ne može se ostvariti jednostavno i lako. Postizanje cilja napadne operacije, prema pisanju navedenog italijanskog časopisa, zahtevaće prodor sovjetskih snaga oko 350–500 km u dubinu teritorije NATO-a. To znači da bi za prvih pet dana, do kada se ne očekuje upotreba taktičkog nuklearnog oružja NATO-a, dnevni tempo napada morao biti 60–80 km, što je i ostvarljivo s obzirom na grupisanje i kvalitet snaga Varšavskog ugovora na Centralnoevropskom vojištu. Pri tome će, svakako, na uspeh operacije presudno uticati postignuto iznenađenje, silina početnog udara i odlučnost dejstva trupa.

Prema izjavi ranijeg načelnika Generalštaba sovjetskih oružanih snaga, na koju se pozivaju neki zapadni autori, prenošenje težišta rata sa nuklearnog na konvencionalno oružje uslovalo je značajne promene u organizaciji, opremanju, doktrini upotrebe i obuci sovjetskih oružanih snaga. Ubrzan je trend njihove modernizacije: u kopnenoj vojsci su, na primer, svi borbeni delovi u oklopu i na gusemicama, a vatrena moć divizija desetostruko je uvećana u odnosu na one iz drugog svetskog rata; uvedeni su moder-

¹ U ovom radu autor analizira gledišta strane vojne štampe o vazdušnodesantnim dejstvima u konceptu operativno-manevarskih grupa.

² Joseph R. Burniece, *Il gruppo operativo di manovra: la dottrina e l'organizzazione*, »Rivista Italiana Difesa«, 7/1987.

³ *Soviet Military Power 1986*, Washington, D.C. 20402.

niji sistemi streljačkog naoružanja, artiljerije, raketa svih vrsta, elektronskih sredstava, novi tipovi aviona i helikoptera i omasovljen je njihov broj, poboljšana su sredstva PVO, itd. Neke vrste klasičnog oružja postale su globalno upotrebljive i po efikasnosti se približile nuklearnom oružju male snage. Dalekometnost oružja, podvlači maršal Ogarkov, pokretljivost trupa u sve tri dimenzije i dolet letelica omogućavaju da borbenim dejstvima na početku rata istovremeno budu zahvaćene ne samo granične oblasti, već i dubina vojišta, odnosno celokupna teritorija neke male zemlje u sukobu.⁴

Maršal Ogarkov ističe da je došlo i do značajnih promena i u načinu upotrebe oružanih snaga i u izvođenju borbenih dejstava. Sovjetska vojna doktrina razradila je teoriju napadne operacije sa dubokim prodorima, kao nov metod izvođenja napada, uz angažovanje krupnih združenih operativnih sastava. Zahvaljujući naraslim sposobnostima jedinica za nanošenje uništavajuće vatre po protivniku, silovitim udarima i izvođenju brzih manevara, strategijska operacija na vojištu biće osnovna forma borbenih dejstava u eventualnom ratu. Integralni elementi takve operacije su: vazduhoplovna, kopnena, protivvazдушna, vazdušnodesantna i pomorska, odnosno pomorskodesantna operacija, a po potrebi izvodili bi se raketni i nuklearni udari. Na vojištu će jedinstvenu kopnenu operaciju izvoditi nekoliko frontova, radi zauzimanja strategijski važnih delova neprijateljeve teritorije, čija će dubina dostići 500 do 800 km, razume se, u koordinaciji sa operacijama ostalih vidova i rodova oružanih snaga. Takva kombinovana operacija združenih vidova i rodova izvodi se po jedinstvenoj zamisli vrhovne komande.⁵

Od početka osamdesetih godina sovjetska doktrina strategijsku operaciju smatra primarnim vidom rata, najsvrsishodnijim načinom za postizanje brze pobeđe u početnom periodu rata i za prenošenje dejstava u operativnu, a zatim i u strategijsku dubinu protivnikove teritorije. Konvencionalna faza strategijske ofanzive sastojaće se od masovnih udara avijacije, čiji efekti treba da budu ravni nuklearnim udarima, angažovanja jakih snaga PVO radi zaštite oružanih snaga i teritorije i brzih prodora operativno-

⁴ N.V. Ogarkov, *Uvek spremni za odbranu domovine*, »Strategie«, 1/1984.

⁵ Maršal Nikolaj Ogarkov, *Die Sowjetische Streitkräfte – Aufgaben und Doktrin*, »Oesterreichische Militärische Zeitschrift«, 1/1982.

manevarskih grupa (OMG) u dubinu protivnikove odbrane, kako bi se njegov odbrambeni sistem dezorganizovao i poljuljala volja za otporom.

Ideja sovjetskog vojnog rukovodstva je očigledna: od samog početka rata borbena dejstva treba preneti na celokupnu dubinu neprijateljeve odbrane. Radi toga će se, pored artiljerijsko-raketne vatre i udara avijacije, masovno upotrebiti vazdušnodesantne, desantnojurišne i specijalne snage, a s fronta i jake OMG, čije će ukupno dejstvo biti tesno koordinirano.⁶ To je, u stvari, sovjetski odgovor na koncept NATO-a o napadu na snage koje slede i smisao novih doktrinarnih pogleda na vođenje rata. U tom kontekstu čini se logičnom zamisao da se za uništavanje ili zauzimanje nuklearnog oružja u operativno-taktičkoj dubini, vazduhoplovnih baza, komandnih mesta, elemenata pozadinskog obezbeđenja i dr., angažuju i jaki vazdušni desanti, koji bi u sadejstvu sa OMG i uz podršku avijacije efikasno i brzo izvršili te zadatke.⁷

Prema, sovjetskom gledištu, kako ga interpretira C.J. Dick, duboki prodori oklopno-mehanizovanih klinova moraju biti izvedeni u prvih nekoliko dana rata. Ti prodori bi po broju, jačini snaga i brzini izvođenja, kao i udarima avijacije i vazdušnih desanata morali ozbiljno da ugroze sistem rukovođenja i komandovanja, obaveštajno i pozadinsko obezbeđenje i dovođenje rezervi iz dubine, čime bi se sprečilo ponovno uspostavljanje čvrstog odbrambenog sistema protivnika. Istovremeno, NATO-u neće ostati dovoljno vremena da izvede mobilizaciju snaga. Otežaće mu se i planiranje nuklearne vatre po napadnim klinovima, jer će te snage biti stalno u pokretu, a često i izmešane sa sopstvenim snagama. Sovjetsko vojno rukovodstvo se nada da će uspeti da dostigne operativne ciljeve pre nego što vojno rukovodstvo NATO-a odluči da upotrebi svoje taktičko nuklearno oružje.⁸

Prvi javni podaci o novoj sovjetskoj operativnoj doktrini, prema navedenom italijanskom časopisu, zasnovanoj na konceptu upotrebe OMG, pojavljuju se od 1983. godine.

⁶ Dick J. Charls, *Soviet Operational Concept – Part II, Strategie offensive*, »Military Review«, 10/1985.

⁷ Sally Stocker, *Soviet Plan Countermeasures to FOFA*, »International Defence Review«, november 1985.

⁸ C.J. Dick, *Die Sowjetischen Operativen Manöver gruppen. Eine nähere Betrachtung*, »Internationale Wehrrevue«, 6/1983.

Sušтина tog koncepta je u izvođenju snažnih vatrenih udara i dubokih prodora u dubinu neprijateljeve odbrane, za koje se angažuje deo jakih oklopno-mehanizovanih snaga, radi obrazovanja dubokih klinova, nalik na prste šake. U jakim OMG i vazдушnim desantima, snažno podržanim iz vazdušnog prostora, a u priobalju i s mora, sovjetska operativna doktrina vidi efikasno sredstvo za postizanje operativnih ciljeva.⁹ U operativnom rasporedu opštevojne armije, odnosno fronta, te formacije su dobile naziv »isturene snage«. One mogu da apsorbiraju 20 odsto ukupnih kopnenih snaga angažovanih u napadnoj operaciji date grupacije i u novom konceptu pridaje im se izuzetan značaj. Njihov povratak iz neprijateljeve pozadine se ne predviđa ni u jednoj varijanti dejstva – njih glavne snage s fronta sustižu.

Šta je sa upotrebom nuklearnog oružja u novoj sovjetskoj operativnoj doktrini? Njegovo postojanje ima i imaće odlučujući uticaj na bilo kakav eventualni rat, bez obzira na to da li će biti upotrebljeno ili ne. Još od početka šezdesetih godina sovjetske oružane snage su intenzivno osposobljavane za vođenje borbe sa upotrebom nuklearnog oružja ili bez nje, čemu su neprekidno prilagođavani doktrina, struktura, naoružanje i oprema. Uloženi su veliki naponi da se jedinice učine otpornim na nuklearnom bojištu. Zahvaljujući oklopu i gotovo totalnoj mehanizaciji, sovjetske kopnene snage su osposobljene za vođenje borbe i u nuklearnim uslovima. Prema oceni zapadnih analitičara, SSSR bi svoje nuklearno oružje upotrebio u dva slučaja: ako bi utvrdio da je NATO odlučio da upotrebi svoje nuklearno oružje, ili ako bi se pokazalo da je odbrana NATO-a tako čvrsta da se drugim sredstvima ne može savladati. U svakom slučaju, on će težiti da preduhitri protivnika. Njegova nuklearna vatra bi bila snažna i masovna, kako bi neprijatelj bio onеспособljen da nastavi rat u Evropi. Međutim, sovjetsko vojno rukovodstvo je svesno da bi upotreba nuklearnog oružja od strane NATO-a imala katastrofalne posledice za njegovu ofanzivu, pa će preduzeti sve mere da tu opasnost umanji. Oružane snage SSSR nastoje da postignu iznenađenje, neutrališu avijaciju i raketne snage NATO-a – nosače nuklearnog oružja. Udarima

⁹ *Soviet Military Power 1986*, Washington, D.C. 20402.

avijacije i upotrebom jakih vazdušnih desanata pokušaće da razbiju odbranu na frontu u prvim časovima rata, a ubacivanjem snažnih OMG za prodor u dubinu neprijateljeve odbrane paralisaće sistem komandovanja, veza itd. Razume se, te ciljeve moraju postići u konvencionalnoj fazi rata.

*

Na osnovu iskustva iz upotrebe pokretnih manevarskih grupa iz drugog svetskog rata, iskustava sa vežbi i manevara i temeljitih operativnih studija, sovjetsko vojno rukovodstvo je zaključilo da se aktivna odbrana NATO-a može najefikasnije savladati dubokim prodorima jakih oklopno-mehanizovanih snaga, jer će komandanti NATO-a u nedostatku snaga biti prinuđeni da izvode pokretnu odbranu i manevrišu jedinicama po frontu i dubini. Prema tome, sovjetska operativna doktrina smatra da su upravo OMG rešenje za munjevito dostizanje operativnih ciljeva pre nego što protivnik bude sposoban da reaguje na pravi način.¹⁰

Sušтина koncepta upotrebe OMG je u tome da se od prvog dana operacije svi elementi protivničkog operativnog rasporeda stave pod istovremeni jak udar, kako bi se obezbedio visok tempo napada glavnih snaga na frontu, odnosno izazvao brzi slom njegove odbrane. Tako će se težište borbenih dejstava od početka rata preneti u neprijateljevu pozadinu, i relativno brzo će se postići operativni ciljevi. Zato su OMG najvažnija karika tog koncepta, u kome se izražava sovjetsko shvatanje o načinu upotrebe snaga i metoda izvođenja napadne operacije u početnom periodu rata. Time sovjetska doktrina nastoji da na najracionalniji i najefikasniji način iskoristi narasle vatrene, udarne i manevarske mogućnosti svojih trupa, s jedne strane, i istovremeno iskoriste postojeće pukotine u odbrambenom konceptu NATO-a, s druge strane.

U nekim zapadnim izvorima¹¹ u kontekstu koncepta OMG pominju se i »vazdušno-kopnene prepadne grupe«, čiju okosnicu na nivou divizije, na primer, čini tenkovski ili motostreljački bataljon. U njima se integrišu udarna

¹⁰ C.J. Dick, *isto*.

¹¹ John, Everett-Heath, *Soviet helicopter combat doctrine*, »Jane's Defence Weekly«, 8/1984.

moć, vatra i manevarska sposobnost tenkova, mehanizovane pešadije, artiljerije i helikoptera. To je, u stvari, »mini« OMG na taktičkom nivou, namenjena za obavljanje brzih i specijalnih zadataka u bližoj neprijateljevoj pozadini. Za njeno obrazovanje divizija raspolaže potrebnim snagama i sredstvima, uključujući tu i helikoptere iz svoje avio-eskadrile. Treba podvući da je to rešenje rezultat, između ostalog, i analize iskustava sa manevra »Družba-81«, kada je zaključeno da desantno-jurišna dejstva i klasični helikopterski desanti nisu jedino, niti uvek najsvrsishodnije rešenje njihove upotrebe. Stoga treba obrazovati kombinovane sastave od delova kopnene vojske, vazdušnodesantnih, desantno-jurišnih jedinica i helikoptera i maksimalno ih podržati jurišnom avijacijom. To su, u stvari, vazdušno-kopnene prepadne grupe na taktičkom nivou i OMG na operativnom nivou.

Operativno-manevarska grupa obrazuje se na nivou opštevojne armije ili fronta. Armijsku OMG, načelno, obrazuje ojačana tenkovska ili motostreljačka divizija, čiji borbeni zadatak proističe iz odluke komandanta armije, a uvodi se u boj prvog ili drugog dana operacije. Frontovsku OMG, pak, sačinjavaju dve do tri tenkovske i motostreljačke divizije, ili njihova kombinacija, a u povoljnim okolnostima i cela tenkovska armija. Ona izvršava operativni, pa čak i strategijski zadatak, a uvodi se u borbu trećeg ili četvrtog dana strategijske operacije na vojištu, do kada bi taktička dubina neprijateljeve odbrane morala biti probijena.¹² S obzirom da OMG dejstvuje duže vreme, odvojeno od glavnih snaga i u složenim uslovima neprijateljevog okruženja, ona se mora maksimalno ojačati i podržati vatrom. Dodeljuju joj se, prvenstveno, borbeni i transportni helikopteri, desantno-jurišne jedinice, artiljerija velikog kalibra, inženjerske jedinice (pogotovo one za savlađivanje vodenih prepreka), jedinice PVO, veze i elektronskih dejstava, elementi za pozadinsko obezbeđenje itd. Njena dejstva se maksimalno podržavaju avijacijom, a u uslovima upotrebe nuklearnog oružja dodeljuje joj se do 15 nuklearnih projektila male snage.¹³ Pored toga, sadejstvuje joj ili joj se

¹² John G. Hines, Philip A. Peterson, *Die strategische Offensive des Warschauer Pakts. Die OMG im gesamtstrategischen Zusammenhang*, »Internationale Wehrwue«, 10/1983.

¹³ Isto.

posle spuštanja potčinjava operativni ili strategijski vazdušni desant.¹⁴

Zadatak OMG je da, izvođeci dubok prodor u neprijateljevu pozadinu, napada i uništava neprijateljeve snage i sisteme oružja koji su najveća opasnost za dejstvo glavnih snaga, kao što su: nuklearno oružje i sredstva za njegovo prenošenje, komandna mesta, centri veze, elementi sistema PVO, sredstva i punktovi za elektronska dejstva, zatim razbijanje ili vezivanje neprijateljevih rezervi koje pristižu iz dubine, sprečavanje povlačenja njegovih snaga s fronta ili izvođenje bočnih manevara, zauzimanje važnih položaja po dubini pre nego što ih posednu neprijateljeve snage (prelazi preko reka, prevoji, raskrsnice i dr.), paralisanje funkcionisanja pozadinskog obezbeđenja, ovladavanje važnim privrednim objektima i političkim centrima, spajanje sa vazdušnim desantima itd.¹⁵

Tempo napada armijske OMG, po mišljenju jednog zapadnonemačkog autora, zavisi od borbene situacije i, načelno, iznosi 80–100 km dnevno, dubina zadatka 100–175 km, a širina zone dejstva 20–30 km. Frontovska OMG u strategijskoj operaciji izvodi prodor na dubini čak 350–500 km.¹⁶

U fazi zauzimanja operativnog rasporeda OMG se razmešta u rejon prikupljanja, na udaljenju 50–70 km od linije fronta, gde se kompletira, popunjava materijalom i organizuje borbena dejstva. Tajnost boravka u tom rejonu obezbeđuje se maskiranjem, apsolutnim elektronskim ćutanjem i drugim postupcima zavaravanja. Prevlašću u vazdušnom prostoru i efikasnom organizacijom PVO, neprijateljeva avijacija se mora sprečiti da otkrije OMG i da joj nanese gubitke pre nego što stupi u borbu. Dok snage prvog operativnog ešelona vode borbu za proboj neprijateljeve odbrane, OMG se prebacuje u očekujući rejon, na udaljenju 20–40 km od linije uvođenja u borbu. Ona će biti uvedena u borbu kada se prvi operativni ešelon dovoljno uklini u prvi pojas neprijateljeve odbrane i primora neprijatelja da utroši svoje taktičke rezerve, a nove ne budu još obrazovane, ili još ne pristignu iz dubine. Međutim, frontovska OMG neće biti uvedena u borbu sve dok armije prvog ope-

¹⁴ Major Roger E. Bort, *Air Assault Brigades: New Element in the Soviet Desant Force Structure*, »Military Review«, 10/83.

¹⁵ Lt. Col. John G. Hines, Phillip A. Peterson, *The Soviet Conventional Offensive in Europe*, »Military Review«, 4/1984. i C.J. Dick, isto.

¹⁶ Peer H. Lange, *Der Fale »Operative Manövergruppe«*, »Truppenpraxis«, 4/1988.

rativnog ešelona ne dostignu svoje prve ciljeve, tj. dok ne bude probijena neprijateljeva odbrana na dubini oko 30–50 km, a to bi, po mišljenju jednog autora, bilo tek drugog ili trećeg dana operacije.¹⁷ Uvođenje tako krupnih snaga u borbu najpovoljnije je obaviti noću, kada su moguća izvesna iznenađenja i prikrivenost, a neprijateljeva protivdejstva otežana, pogotovu njegove avijacije i izviđačko-udarnog kompleksa. Prodor OMG kroz načinjenu brešu u neprijateljevoj odbrani izvodi se najmanje na dva pravca, čime se skraćuje vreme uvođenja a time i njena osetljivost, olakšava komandovanje, regulisanje saobraćaja i organizovanje PVO, dok se neprijateljeva odbrana cepa i postaje nekompaktna. Bitno je da pri uvođenju OMG ne naiđe na jači neprijateljov otpor, jer bi time bila smanjena brzina njenog prodiranja. Stoga ona u toj fazi, a i kasnije, izbegava sudare sa jačim neprijateljevim snagama, uništavajući usputne objekte i savlađujući slabiji otpor manjim delom svojih snaga i krećući se pokrivenim zemljištem, sa težnjom da što pre izbije u zonu ključnih objekata koji su njen krajnji cilj.

Uvođenje OMG u borbu i njeno dejstvo po dubini podržavaju sva raspoloživa sredstva armije, odnosno fronta. Apsolutnu prednost, prema pisanju C. J. Dicka, pri tome ima uništavanje neprijateljevih snaga koje se nalaze u zoni njenog dejstva i koje joj mogu ugroziti bokove. Na tim zadacima, u granici dometa, angažuje se artiljerija prvog operativnog ešelona i armijska artiljerijska grupa. Ciljeve na većoj dubini uništava jurišna i bombarderska avijacija fronta. Pridati i podržavajući borbeni helikopteri neprekidno prate i podržavaju vatrom prodiranje snaga operativno-manevarske grupe. Lovačka avijacija takođe neprekidno štiti snage OMG od ugrožavanja iz vazdušnog prostora. Međutim, u svim uslovima mogućna je upotreba i hemijskog oružja za otvaranje breša u neprijateljevoj odbrani i za uništavanje bilo kog opasnijeg cilja na koji OMG naiđe.

Značajno je istaći da je za uspešno obavljanje zadatka OMG potrebno obezbediti određene uslove, među kojima su najvažniji: iznenaditi neprijatelja, uspešno izvesti vazduhoplovnu operaciju i operaciju PVO, ostvariti efikasna elektronska i druga dejstva po neprijateljevom sistemu veza, komandovanju i sistemu za izviđanje i navigaciju,

¹⁷ Lt. Col. John G. Hines, Phillip A. Peterson, *isto*.

neprekidno i efikasno izviđati radi otkrivanja neprijateljevog rasporeda i promena do kojih dolazi u dinamici borbe, ostvariti čvrsto sadejstvo sa svim elementima operativnog rasporeda armije, odnosno fronta, vazдушnim desantima, avijacijom, a u primorskom pojasu i sa mornaričkim snagama.

Osnovni načini dejstva OMG su prepadi, zasede, gonjenje, napadi iz pokreta, borba u susretu, nasilni prelaz reke i držanje mostobrana itd. U literaturi se čak ističe¹⁸ da ova dejstva podsećaju na »taktiku« vučjeg čopora koji luta i traži žrtvu, rastrže je i onda ide u potragu za novom žrtvom. Brzini njenih dejstava i koncentraciji snaga na pojedine važne objekte znatno doprinose helikopteri, vazdušni desanti i desantno-jurišne jedinice koji joj se pridaju u većem obimu, ili joj sadejstvuju.

Koncept upotrebe OMG je fleksibilno i dinamično dejstvo krupnih združenih snaga u kome je manevar dobio prevagu nad krutim ešeloniranjem snaga u napadnoj operaciji, sa većim materijalnim i psihološkim efektima na neprijatelja. Taj koncept omogućava racionalnije iskorišćavanje naraslih taktičkih i borbenih mogućnosti savremenih sistema oružja kopnene vojske, vazdušnodesantnih, desantno-jurišnih jedinica, borbenih i transportnih helikoptera, mobilnih sredstava PVO, sistema komandovanja i veze, izviđačkog kompleksa itd., radi postizanja brže pobeđe nad neprijateljem u eventualnom ratnom sukobu.

*

Vojna misao u Sovjetskom Savezu poodavno smatra da vazdušni prostor ostaje jedini ambijent u kome je moguće povećati brzinu kretanja trupa, jer su mogućnosti motora kopnenih vozila gotovo iscrpljene. Zato se trećoj dimenziji ratovanja i stvaranju masovnih vazdušnodesantnih jedinica, u teoriji i praksi ove zemlje, još od vremena Tuhačevskog daje istaknuto mesto. Po mišljenju Pentagona, od iznenadnog i masovnog spuštanja vazdušnih desanata ispred vlastitih glavnih snaga u napadu, i u konvencionalnom i u nuklearnom ratu, sovjetska ofanzivna doktrina očekuje velike efekte.¹⁹ Stoga se može razumeti zašto sov-

¹⁸ Stevan Pilja, *Neka gledanja na Zapadu na upotrebu operativno-manevarskih grupa u sovjetskoj kopnenoj vojsci i problemi odbrane zapadne Evrope*, »Vojno delo«, br. 2/1987.

¹⁹ Peter O. Kolečko, *Die Sowjetischen Luftlandekräfte*, Tel. 2., »Truppen dienst«, 1/1987.

jetska armija danas raspolaže najjačim vazdušnodesantnim snagama na svetu i vazdušnodesantna dejstva smatra bitnim elementom savremenog ratovanja. Vertikalni manevar smatra se integralnim delom planiranja ofanzivnih operacija armija i frontova, pa i strategijske ofanzive na vojištu, a uloga desantiranih snaga je da izvede udare po posebno važnim objektima u dubljoj neprijateljevoj pozadini (po kojima se drugim sredstvima ne može dejstvovati, ili bi takvo dejstvo bilo neracionalno), da učestvuju u okružavanju neprijateljevih grupacija, sadejstvuju operativno-manevarskim grupama itd.²⁰

Da li će u okviru neke napadne operacije biti izveden strategijski ili operativni vazdušni desant, odnosno taktički vazdušni desant helikopterima i desantno-jurišna dejstva – zavisice od konkretne situacije i zamisli komandanta. Činjenica je, međutim, da sovjetska doktrina predviđa čak i posebnu vazdušnodesantnu operaciju u okviru strategijske ofanzive na vojištu. Takva operacija bi se izvodila u organizaciji vrhovne komande ili komande vojišta, s obzirom na neophodnost koordinacije dejstava svih snaga koje u njoj učestvuju, jer samo se rukovođenjem iz jednog centra može postići iznenađenje, iskoristiti nadmoćnost, obezbediti efikasna podrška itd.²¹

U nastojanju da se od početka neprijateljstava težište borbenih dejstava prenese u neprijateljevu dubinu, cilj operativno-strategijskog vazdušnodesantnog poduhvata jeste da se neprijateljeve rezerve vežu tamo gde jesu i oteža njihovo reagovanje ka frontu, i to od prvog dana rata. Desantirane snage će same ili u sadejstvu sa drugim snagama izvršavati i druge posebno važne zadatke. »Otuda nije iznenađujuće što će se OMG probiti duboko u pozadinu snaga NATO-a i povezati se sa vazdušnim desantima radi zajedničkog uništavanja nuklearnog oružja, vazduhoplovnih baza i drugih važnih objekata«. ²² Jedan naš autor, parafrazirajući strane izvore, iznosi čak da će prve vazdušne desante – specijalne, taktičke i operativne namene – SSSR upotrebiti nekoliko časova pre otpočinjanja opšteg napada, kako bi se postiglo potpuno iznenađenje. Objekti njihovog napada su važni elementi rukovođenja i komandovanja, pozadinskog obezbeđenja, putnog saobraćaja itd., kao i

²⁰ Lt. Col. Jonh G. Hines, Phillip A. Peterson, *isto*.

²¹ Dick J. Charls, *isto*, i Peter O. Kolečko, *isto*.

²² Sally Stocker, *isto*.

otkrivanje ciljeva koje treba da uništava avijacija, artiljerija velikog dometa, rakete i nuklearno oružje.²³

Na Zapadu se dosta piše o tome da sovjetska vazdušnodesantna, desantno-jurišna i specijalna dejstva zauzimaju istaknuto mesto u planiranju operacija i izvođenju borbenih dejstava po dubini i da bez vertikalnog manevra nije moguće izvesti savremenu napadnu operaciju. Dejstva tih snaga, a u priobalju i dejstva pomorskih desanata, biće usmerena na bliže strategijske i operativne objekte u neprijateljevoj pozadini, čijim se uništavanjem ili zauzimanjem neposredno utiče na brže napredovanje glavnih snaga armija i frontova. Napade na važne strategijske ciljeve izvodile bi združene snage nekoliko vidova i rodova, objedinjene u jedinstvenu desantnu grupaciju pod jedinstvenom komandom (na primer, vazdušnodesantne jedinice, pomorskodesantne jedinice, Ratna mornarica, Ratno vazduhoplovstvo, jedinice PVO i dr.), ojačane snagama kopnene vojske koje će prevesti transportna avijacija ili Ratna mornarica.²⁴ Razlog za preduzimanje tako krupnih i složenih operativnih ili strategijskih poduhvata je u neophodnosti da se kritični vojni, ekonomski i politički objekti moraju uništiti ili zauzeti veoma brzo, a to se može postići jedino vazdušnodesantnom, odnosno kombinovanom vazdušnodesantnom i pomorskodesantnom operacijom. Tako angažovane snage dobijaju ključnu ulogu u postizanju cilja ofanzivne operacije na vojištu.²⁵

U najčešće pominjana ojačanja OMG i snaga koje joj sadejstvuju u zapadnim izvorima ističu se vazdušnodesantne i desantno-jurišne snage i helikopteri. Ta činjenica govori da se izričito naglašava njena treća dimenzija dejstva. Vazdušnim desantima svih vrsta, i uopšte dejstvom iz vazdušnog prostora, znatno se povećava efekat udara i vatre snaga OMG i ubrzava njen prodor u duboku neprijateljevu pozadinu. Zato se s pravom može istaći da vazdušnodesantna dejstva čine integralni deo koncepta upotrebe operativno-manevarske grupe.

Od pet osnovnih faktora koji su nužni za pobjedu u savremenim uslovima (1. pravilan izbor pravca glavnog udara, 2. grupisanje dovoljnih snaga i sredstava, 3. brz mane-

²³ Č. Č., *Neka gledanja vojnih teoretičara zapadnih zemalja na dejstvo oružanih snaga SSSR-a u pozadini neprijatelja*, »Vojno delo«, br. 3/1982.

²⁴ Lt. Col. G. John Hines, Phillip A. Peterson, *isto*.

²⁵ John G. Hines, Phillip A. Peterson, *Die strategische Offensive des Warschauer Pakts. Die OMG im gesamtstrategischen Zusammenhang* »Internationale Wehrrewue«, 10/1983.

var snagama svih vidova i rodova, 4. iznenađenje i 5. brzina dejstva),²⁶ tri poslednja su imanentna snagama koje dejstvuju iz vazdušnog prostora, jer njihove osobine upravo u konceptu OMG dolaze do punog izražaja. Upotreba brojnih vazdušnih desanata, čije izvođenje poprima karakter masovnog prevoženja snaga vazdušnim putem i ubacivanja u neprijateljevu pozadinu, predstavlja važan faktor uspeha operativno-manevarske grupe. Desantirane snage vezuju neprijatelja, sprečavaju mu manevar i reagovanje ka frontu, zauzimaju važne objekte na pravcu dejstva OMG i unose pometnju u komandovanje i saobraćaj, otkrivaju neprijateljev raspored itd., čime se znatno potpomaže brže napredovanje oklopno-mehanizovanih klinova operativno-manevarskih grupa.

U konceptu upotrebe OMG moguća je primena različitih vazdušnih desanata, koji se po sastavu, jačini, načinu izvođenja, nameni i zadacima mogu svrstati u četiri grupe: (1) operativni i strategijski vazdušni desanti koje izvode vazdušnodesantne jedinice, spuštajući se padobranima iz transportnih aviona; (2) desantno-jurišna dejstva koja izvode desantno-jurišne jedinice helikopterima; (3) taktički vazdušni desanti koje helikopterima izvode motostreljačke jedinice iz sastava OMG i (4) specijalni vazdušni desanti koje izvode specijalne snage padobranima ili helikopterima.

Operativni i strategijski vazdušni desanti. Vazdušnodesantne jedinice izvode operativne i strategijske vazdušne desante, načelno, po planu i u organizaciji vrhovne komande ili komande vojišta. Prvi se izvode na dubini 100–500 km od linije fronta, a drugi 500–1.200 km. Što se tiče njihove jačine, ni zapadni izvori, pa ni sovjetska literatura, ne daju gotove recepte. Ipak, obe strane govore da u operativnom vazdušnom desantu najčešće učestvuje vazdušnodesantni puk do vazdušnodesantne divizije, a u strategijskom – jedna do dve vazdušnodesantne divizije, ili jedna vazdušnodesantna i jedna do dve motostreljačke divizije, koje prevozi i posle sletanja iskrcava transportna avijacija.

Borbena dejstva i OMG i vazdušnodesantnih jedinica usmerena su na iste glavne objekte u neprijateljevoj pozadini i ostvarivanje istih ciljeva operacije. Zato ta dejstva moraju biti sinhronizovana, između ostalog, i u pogledu odnosa komandovanja. Strategijski vazdušni desant uglav-

²⁶ Joseph R. Burniece, *isto*.

nom će biti pod komandom vojišta, a sadejstvovaće frontovskoj OMG, dok se operativni vazdušni desant, pogotovo pukovskog sastava, potčinjava armijskoj OMG posle prizemljenja, ili joj, u ređim slučajevima, sadejstvuje.

Koje će konkretne borbene zadatke u konceptu OMG izvršavati ti vazdušni desanti zavisice od borbene situacije i zamisli komandanta. Uglavnom, njima se dodeljuju prioritetni objekti za uništenje ili zauzimanje i neprijateljeve snage za razbijanje, uništenje ili vezivanje, kao što su: oružje za masovno uništavanje, artiljerijske i raketne jedinice, taktičke i operativne rezerve, elementi komandovanja i veze, sredstva PVO, vazduhoplovne baze, komunikacijski objekti, elementi pozadinskog obezbeđenja, prelazi preko reka, prevoji itd. Njihovom pojavom i borbenim dejstvima vezuju se neprijateljeve rezerve, uništavaju pojedini sistemi oružja, narušava komandovanje i pozadinsko obezbeđenje, dezorganizuje odbrambeni sistem i unosi pometnja, čime se olakšava brz prodor snaga OMG, a kasnije i glavnih snaga s fronta. Neki autori tvrde da se strategijskom vazdušnom desantu može postaviti zadatak da otvori »drugi front«,²⁷ pa čak i da izbac i rata neku manju zemlju, članicu neprijateljeve koalicije.²⁸

Zapad ozbiljno računa sa upotrebom sovjetskih vazdušnih desanata u eventualnom ratu. Procenjuje se da SSSR danas raspolaže sa osam vazdušnodesantnih divizija i nekoliko vazdušnodesantnih pukova specijalne namene.²⁹ Najveći deo tih snaga je raspoređen u zapadnom delu zemlje. U okviru kopnene vojske te jedinice čine poseban rod, koji je neposredno potčinjen vrhovnoj komandi. Namena vazdušnodesantnih divizija je da, izvođeci vazdušne desante u dubokoj neprijateljevoj pozadini, izvršavaju strategijske i operativne zadatke, i to prvog stepena prioriteta. Strategijske vazdušne desante planirace i obezbeđivati vrhovna komanda u okviru strategijske ofanzive. Međutim, pojedine vazdušnodesantne divizije ili pukovi iz njihovog sastava mogu biti pridavani vojištima ili frontovima za upotrebu u okviru njihovih napadnih operacija, odnosno za učešće u dejstvima OMG, dok jedan deo vrhovna komanda zadržava u sopstvenoj rezervi.

²⁷ John G. Hines, Phillip A. Peterson, *isto*.

²⁸ Lt. Col. John G. Hines, Phillip A. Peterson, *The Soviet Conventional Offensive in Europe*, »Military Review«, 4/1984.

²⁹ Peter O. Kolečko, *isto*.

Nerazdvojni deo sovjetskih vazdušnodesantnih snaga je i vojna transportna avijacija, koja prevozi vazdušne desante i snabdeva trupe vazdušnim putem. Raspolaze sa oko 1.600 transportnih aviona, od čega su 600 srednjeg i velikog radijusa (*An-12*, *Il-76*, *An-22*), čiji maksimalni kapaciteti iznose jednu do dve vazdušnodesantne divizije, na odstojanjima 1000–2000 km.³⁰ Za te potrebe u ratnim uslovima mogu se koristiti i avioni Aeroflota. Iako je razvoj vojne transportne avijacije poslednjih godina impresivan, ipak, da bi se omogućilo izvođenje vazdušnih desanata krupnih razmera, neophodno je njeno dalje povećavanje i kvalitativno poboljšavanje, što se u SSSR-u i čini.

Po borbenim sposobnostima vazdušnodesantne divizije ne zaostaju mnogo za motostreljačkim divizijama, izuzev što ne raspolažu tenkovima. Zahvaljujući potpunoj mehanizaciji (*BMD-1* odnosno njegova modifikovana varijanta *BMD-2*), uvedenom najmodernijem naoružanju većih vatrenih mogućnosti, naročito brojnim protivoklopnim i protivavionskim sredstvima – pokretljivost na bojištu, vatrene i udarne mogućnosti tih divizija znatno su narasle. To su, u stvari, mehanizovane vazdušnodesantne jedinice (bez tenkova) sposobne ne samo da opstanu boreći se u neprijateljevoj pozadini, već i da se uspešno suprotstave čak i napadu oklopnih jedinica protivnika. One izvede brze manevre, iznenadno i silovito napadaju neprijatelja i izvršavaju druge složene zadatke.³¹ Njihova dejstva su, zahvaljujući najsavremenijem naoružanju i borbenim sredstvima kojima su zadnjih godina opremljene, postala odlučnija, dinamičnija, pokretljivija i silovitija.³²

»Vazdušnodesantne jedinice, desantirane u dubokoj neprijateljevoj pozadini, moraju biti sposobne da izvršavaju borbene zadatke ne računajući na spajanje sa kopnenim snagama... Ove jedinice treba da imaju iste kvalitete kao i one koje napadaju s fronta: visoke manevarske sposobnosti i sve tipove naoružanja, opreme i drugih sredstava potrebnih za vođenje borbe na velikim udaljenostima, kako u uslovima upotrebe nuklearnog oružja na obema stranama, tako i u konvencionalnim uslovima.«³³ Te ideje

³⁰ *Soviet Military Power 1986*, Washington, D.C. 20402. i Peter O. Kolečko, *isto*.

³¹ Lt. Col. John Hines, Phillip A. Peterson, *isto*.

³² General-lajtnant P. Pavlenko, *Razvitie taktiki vazdušno-desantnih vojsk v poslevoennij period*, »Voennoistoričeskij žurnal«, 1/1980.

³³ Puk. Andruhov i V. Bulatnikov, *Rastuća uloga vazdušnodesantnih jedinica u savremenim operacijama*, »Voennoj misl«, jul 1966, po pisanju: Mark L. Urban, *Strategijska uloga sovjetskih vazdušnodesantnih jedinica*, »Jane's Defence Weekly«, 1/1984.

o samostalnim vazdušnodesantnim grupacijama koje bi izvršavale stratezijske i operativne zadatke u svim ratnim uslovima bile su, čini se, teorijska osnova za velike kvalitativne promene u vazdušnodesantnim jedinicama u poslednje dve i po decenije.³⁴

Iako se o vazдушnim desantima u stranoj literaturi najčešće govori samo afirmativno, što je neretko motivisano i propagandnim efektima, njihova upotreba ima brojna objektivna ograničenja i teškoće, a naročito upotreba operativnih i stratezijskih vazdušnih desanata. To je, prvenstveno, neophodnost da se izvojuje premoć u vazдушnom prostoru, bar u koridoru leta transportne avijacije ili helikoptera i u desantnoj zoni, kako bi te letelice mogle bezbedno da prevezu desantne snage i da ih iskrcaju. Drugi bitan faktor je neutralisanje neprijateljevog sistema PVO bez čega bi transportni avioni i helikopteri bili izloženi ozbiljnim gubicima. Problemi, dalje, proističu i iz nedovoljnih kapaciteta transportnih letelica koje mogu biti angažovane za izvođenje vazdušnih desanata. Ograničenja nisu samo kvantitativna, već i kvalitativna, jer su nosivost i dolet sovjetskih transportnih aviona i helikoptera nedovoljni u odnosu na savremene potrebe.³⁵ Sovjetski Savez nastoji da otkloni te nedostatke ubrzanom proizvodnjom savremenog aviona *Il-76*, konstruisanjem i uvođenjem u naoružanje nove generacije najtežih transportnih aviona na svetu (*An-124* i *An-225*) i helikoptera (*Mi-26*). Dakle, ograničenja upotrebe nisu u vazdušnodesantnim jedinicama i njihovim borbenim sposobnostima, već u sredstvima za njihov prenos i drugim faktorima, što mora da razrešava vrhovna komanda upotrebom drugih vidova i rodova oružanih snaga. Tome će doprineti i dalji tehnički i naučni progres u razvoju vazduhoplovstva i drugih grana vojne industrije.

Značajno je i pitanje da li vazdušni desanti imaju šanse na savremenom bojištu, pogotovo u Evropi u kojoj su već u miru koncentrisane najveće snage i najmodernija ratna sredstva? Iako je to posebna tema,³⁶ potrebno je istaći da Sovjeti računaju da mogu ostvariti povoljne uslove za de-

³⁴ Sposobnost sovjetskih vazdušnodesantnih jedinica je demonstrirana u oružanim intervencijama u CSSR 1968. i Avganistanu 1979., kao i u sovjetsko-kineskom graničnom sukobu 1969. god.

³⁵ Na primer nosivost postojećih transportnih aviona ne dopušta desantiranje najteže borbene tehnike (iznad 10 t), a taktički radijus (*An-12*) nije veći od 1.000 km. Ta ograničenja umanjuju vatrenu i udarnu moć ovih jedinica i dubinu desantiranja.

³⁶ Vidi: Stojan Jović, *Mogućnosti izvođenja vazdušnih desanata stratezijskog i operativnog značaja u savremenim uslovima*, »Vojno delo«, 3/1983.

santiranje snaga zahvaljujući iznenađenju na koje računaju, koordinaciji upotrebe avijacije, raketnih snaga, pa ako treba i upotrebi nuklearnog oružja.

Desantno-jurišna dejstva. Snažna vazdušnodesantna komponenta sovjetske armije obuhvata i 10 do 11 desantno-jurišnih brigada,³⁷ koje su takođe najvećim delom raspoređene u zapadnom delu zemlje. Te brigade se nalaze pod neposrednom komandom frontova (u miru: vojnih okruga). Njihova namena je da, izvođeci vazdušne desante u većoj taktičkoj dubini, neposredno sadejstvuju trupama koje izvođe napad s fronta. Smatra se,³⁸ međutim, da su Sovjeti otišli i korak dalje – navodno su formirali po jedan desantno-jurišni bataljon na nivou opštevojne armije, verovatno bez sopstvenih helikoptera, iako nije potvrđeno da je taj korak u praksi i realizovan.

U konceptu upotrebe OMG desantno-jurišne jedinice će doći do punog izražaja. Zbog neophodnosti najneposrednije koordinacije borbenih dejstava, one će najčešće biti pridavane OMG, a front će svojim snagama i sredstvima obezbeđivati njihovo desantiranje i dejstvo. Armijskoj OMG redovno će biti pridavan desantno-jurišni bataljon (armijski ili iz sastava desantno-jurišne brigade), dok će frontovskoj OMG, načelno, u određenoj operaciji biti potčinjena cela desantno-jurišna brigada.

Za komandanta OMG desantno-jurišne jedinice su produžena ruka za udare po neprijateljevim snagama i objektima po kojima se drugim sredstvima i u datom trenutku ne može uspešno i racionalno dejstvovati. Njihovim desantiranjem i borbenim dejstvima krči se put tenkovskim i motostreljačkim jedinicama na glavnom pravcu prodora. Osamostaljenost OMG za primenu vertikalnog manevra omogućava joj brži prodor ka krajnjim objektima dejstva. Desantno-jurišna jedinica pridata OMG obrazuje poseban elemenat njenog rasporeda za desantno-jurišna dejstva, prepadne i druge zadatke.

Pojava desantno-jurišnih jedinica u sovjetskoj armiji krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina koincidira sa najžustrijom diskusijom i usvajanjem operativnog koncepta o upotrebi OMG.³⁹ Od početka njihovog

³⁷ David C. Isbi, *Soviet Airborne and Air Assault Brigades*, »Jane's Defence Weekly«, 14. IX 1985.

³⁸ *Soviet Military Power*, 1986, Washington, D.C. 20402, David C. Isbi, *isto*.

³⁹ Major Roger E. Bort, *isto*.

stvaranja bilo je očigledno da te dve komponente brzih snaga za dejstvo u neprijateljevoj pozadini čine neraskidivu spregu. Upravo u tom periodu počinje masovnije naoružanje sovjetske kopnene vojske helikopterima, a u prvi plan izbija shvatanje o helikopterima kao nezamenljivom sredstvu manevra i neposredne vatrene podrške trupa iz vazdušnog prostora, efikasnijem i pogodnijem i od jurišnog aviona. Tako su desantno-jurišne brigade i OMG označile početak šire integracije brzine manevra, siline vatre i udara sa zemlje i iz vazdušnog prostora, čiji su najznačajniji predstavnici tenk, borbeno vozilo pešadije i helikopter. Rečju, sovjetska armija početkom ove decenije desantno-jurišnim dejstvima daje istaknutije mesto u eventualnom ratnom sukobu. Time je označen korak dalje u primeni helikoptera na bojištu, budući da se desantno-jurišnim dejstvima otklanjaju slabosti taktičke pokretljivosti i vatrene moći klasičnih helikopterskih desanata iz sastava motostreljačkih jedinica. Pojava desantno-jurišne brigade istovremeno je označila i osamostaljivanje operativnog nivoa komandovanja za izvođenje vertikalnog manevra u taktičkoj dubini, čime je prestala njegova zavisnost od vrhovne komande u pogledu izvođenja vazdušnih desanata, s jedne strane, i angažovanja vazdušnodesantnih divizija za angažovanje u taktičkoj dubini, s druge strane. Upotrebljavajući tu jedinicu samostalno ili pridajući je svojoj OMG, komandant fronta je dobio snagu za postizanje iznenađenja, ispoljavanje siline udara i brzine prodiranja u neprijateljevu pozadinu radi što bržeg ostvarivanja cilja operacije.

Desantno-jurišna brigada je, u stvari, streljačka jedinica, sastava tri do četiri bataljona i odgovarajućih jedinica rodova i službi, sa potrebnim brojem borbenih i transportnih helikoptera.⁴⁰ U svom sastavu ona ima proporcionalno dvostruko više protivoklopnih sredstava nego motostre-

⁴⁰ Zapadni izvori (David C. Isby i major Roger E. Bort u navedenim člancima, a i neki drugi autori) govore da desantno-jurišna brigada ima dva padobranska i dva desantno-jurišna bataljona na BMD-1, a ta organizacija je prihvaćena i u članku S. Jovića: *Desantnojurišna brigada sovjetske armije*, »Glasnik RV i PVO«, 6/1984. Naknadna proučavanja, međutim, pokazuju da je takav sastav ove jedinice neuobičajena kombinacija jedne integralne celine, da je nelogičan i u suprotnostima sa principima organizacije i karakterom dejstva i vazdušnodesantnih jedinica sovjetske armije i sličnih jedinica u drugim armijama, naročito američkoj. Naime, padobran je ovde nepotreban, jer je sredstvo prevoženja i desantiranja helikopter, što je u skladu sa namenom da ta jedinica bude desantirana na dubinama do 100 km. S druge strane, front nema transportnu avijaciju kojom bi se desantirala teška tehnika brigade (BMD-1), a helikopterski kapaciteti koji ih mogu prenositi (Mi-6 po jedan i MI-26 po dva) mali su u odnosu na potrebe. Radi toga dosadašnja shvatanja o organizaciji desantno-jurišne brigade treba odbaciti.

ljačka divizija, čime je osposobljena za duži otpor neprijateljevim oklopnim udarima. Procenjuje se da desantno-jurišna brigada, upotrebljena kao celina, može da izdrži u borbi jedan do dva dana, što znači da pri dnevnom tempu napada glavnih snaga, na primer, od 30 km/dan, dubina njenog desantiranja može da iznosi 30–60 km od linije fronta, a u povoljnim uslovima i više.

Suštinu desantno-jurišnih dejstava čine helikopteri kao sredstvo: prevoženja u neprijateljevu pozadinu, manevra na bojištu, neposredne vatrene podrške u borbi, izviđanja, snabdevanja i evakuacije. Helikopteri su nerazdvojni elemenat dejstava desantno-jurišnih jedinica, što ih čini veoma pokretljivim i dinamičnim. Oni im omogućavaju brz manevr i iznenadnu pojavu u operativno-taktičkim okvirima, desantiranje skoro na svakom zemljištu i u složenim meteorološkim uslovima, brzo stupanje u borbu posle iskrcavanja, snažnu podršku iz helikopterskog naoružanja, brz taktički manevr, efikasno snabdevanje u borbi, a po potrebi i evakuaciju, odnosno prebacivanje jedinica u drugi rejon radi izvršavanja narednog zadatka. Takav način vođenja borbe pogoduje dinamičnim i odlučnim dejstvima koje primenjuje OMG u neprijateljevoj pozadini. U toku njenog prodiranja po dubini desantno-jurišne jedinice na taj način mogu sukcesivno da izvrše i više uzastopnih zadataka, prebacujući se s jednog zadatka na drugi, obrazujući neku vrstu desantno-jurišnog valjka ispred glavnih snaga OMG.⁴¹

Desantno-jurišna brigada ili njeni delovi (bilo da su pridati OMG ili joj sadejstvuju) mogu izvršavati različite zadatke: proširivati uspeh napadnih klinova OMG, ovladivati važnim taktičkim i topografskim objektima na pravcu dejstva glavnih snaga, kao prednji odred, štititi bokove i pozadinu glavnih snaga držeći istaknute objekte i zatvarajući ugrožene pravce, zauzimati prelaze preko reka i držati mostobrane, prevoje, tesnace i važne raskrsnice do pristizanja glavnih snaga, iznenadnim naletima i prepadima uništavati nuklearno i hemijsko oružje i sredstva za njegovo prenošenje, artiljeriju na vatrenim položajima, komandna mesta, elemente veze i sredstva za elektronska dejstva,

⁴¹ Na sličan način je komandant 6. oklopne operativne grupe »plavih« upotrebio 11 helikopterskih desanata na manevru »Sloboda-71« na pravcu Vinica-Generalski Stol-Tounj-Drežnik-grad, razbijajući njime odbranu »crvenih«, bitno menjajući odnos snaga i znatno utičući na ostvarenje velikog tempa napada (*Saznanja i pouke manevra »Sloboda-71«*, VIZ, 1972, str. 132).

sredstva PVO, letelice na aerodromima i helidromima, skladišta, naftovode i druge značajne elemente pozadinskog obezbeđenja, objekte na komunikacijama, značajne energetske izvore, privredne objekte itd. Pri tome prioritet uništenja i zauzimanja imaju neprijateljevi objekti, snage i sredstva koji su najveća opasnost za glavne snage, odnosno izvodi dejstva kojima se ubrzava prodor glavnih snaga čime doprinosi izvršavanju glavnog zadatka.

Problemi upotrebe i dejstva desantno-jurišnih jedinica u okviru OMG takođe su složeni, kao i oni koji se javljaju u upotrebi vazdušnodesantnih jedinica. Pored onih opšte prirode, ovde se javljaju i neki specifični problemi. Prvenstveno, to je problem baziranja helikoptera desantno-jurišnih jedinica, pogotovo kada OMG prodre dublje u neprijateljevu pozadinu, pa su i potrebe za desantno-jurišnim jedinicama na većim odstojanjima povećane. Po mišljenju jednog poljskog autora, kojeg N.G. Doneli interpretira u pomenutom članku, tu su moguća tri rešenja: (1) da se organski »vazdušni ešelon« OMG (helikopteri desantno-jurišnih jedinica i drugi helikopteri) penetrira u neprijateljevu pozadinu zajedno sa njenim glavnim snagama, oslanjajući se na njih i podržavajući njihova dejstva. Tako helikopteri mogu brzo da reaguju u napadu na neprijatelja, kontrolišu krila i bokove, međuprostore i pozadinu podržavanih jedinica. Međutim, pri tome oni mogu biti izloženi udarima neprijateljeve avijacije, artiljerije, helikoptera i sredstava PVO, pa im je neophodna veća neposredna zaštita. Takođe, i njihovo pozadinsko obezbeđenje bilo bi dosta složeno; (2) da podršku obavljaju na konvencionalan način, tj. da baziraju u sopstvenoj pozadini i da sleću u zonu borbenih dejstava. Time bi oni bili bezbedniji, ali podrška trupa i iskrcanih desantno-jurišnih jedinica bila bi slabija, a mogući su i gubici u fazi preleta na veća odstojanja; (3) kombinovano – u početku da podržavaju snage i prenose desantno-jurišne jedinice sa baza u sopstvenoj pozadini, a posle iskrcavanja jedinica da ostanu s njima, podržavaju ih vatrom i vrate se tek posle izvršenog zadatka. U tom slučaju snage OMG morale bi da zauzimaju i obezbeđuju helidrome za njih. Sličan postupak je primenjen na manevru »Zapad-81«. ⁴² Drugi problem je protivhelikopterska odbrana, jer će helikopteri OMG biti izloženi protivdej-

⁴² N.C. Donelly, *The Soviet Helicopter on the Battlefield*, »International Defense Review«, 5/1984.

stvu neprijateljevih helikoptera. Iako je sovjetski *Mi-24* jedan od najboljih naoružanih helikoptera u svetu, ipak, zbog glomaznosti i nedovoljnih manevarskih sposobnosti on nije najpogodniji za protivhelikoptersku borbu. Stoga SSSR poslednjih godina razvija i uvodi u naoružanje poseban helikopter za tu svrhu *Mi-28*. Dok on ne bude masovnije zastupljen u kopnenoj vojsci, protivhelikoptersku borbu će voditi postojeći tipovi naoružanih helikoptera, sredstva PVO i dr. Treći problem su nedovoljni transportni kapaciteti helikoptera desantno-jurišne brigade, koji nisu dovoljni da se cela brigada desantira odjednom, već se to mora činiti u dva do tri puta. Ipak, kako će, u načelu, desantno-jurišna brigada retko biti upotrebljavana kao celina, na jednom mestu i u isto vreme, već po bataljonskim borbenim grupama, to se čini da su postojeći transportni kapaciteti dovoljni.

Taktički (helikopterski) vazdušni desanti. Taktičke (helikopterske) vazdušne desante⁴³ planira, organizuje i obezbeđuje komandant OMG, a helikopterske kapacitete mu deljuje armija. Jačina tih desanata kreće se od ojačane čete do motostreljačkog bataljona, razume se, bez borbenih vozila pešadije i drugih težih sredstava, koja ostaju u sopstvenoj pozadini. Dubina njihovog desantiranja dostiže najviše do 50 km od linije fronta i zavisna je od mogućnosti artiljerijske podrške jedinica s fronta i brzine napredovanja glavnih snaga. Procenjuje se da desantirana jedinica može u borbi da izdrži oko šest sati.⁴⁴ Odmah posle iskrcavanja taktički desant se potčinjava komandantu motostreljačkog, odnosno tenkovskog puka, u čiju zonu dejstva je i spušten.

Da li u okviru OMG treba da se izvode i desantno-jurišna dejstva i taktički vazdušni desanti, ili samo jedno od njih? Nije uputno davati šeme, tim pre što decidiranih podataka o tome nema ni u stranim izvorima. Ipak, ako se ima u vidu da se taktički vazdušni desanti upotrebljavaju na manjoj dubini, da su slabijeg sastava i da u većoj meri zavise od vatrene podrške s fronta i brzog spajanja sa glavnim snagama, a da se desantno-jurišna dejstva izvode na većoj dubini, sopstvenim helikopterima desantno-jurišnih jedinica i da su manje zavisna od podrške s fronta, te da

⁴³ To su vazdušni desanti izvan desantno-jurišnih jedinica. Ljudstvo za njih daju obučene motostreljačke jedinice (u svakoj motostreljačkoj divizionu po jedan bataljon), a prevoženje vrše helikopteri transportnog helikopterskog puka armije. U daljem tekstu: taktički vazdušni desant.

⁴⁴ John Everett-Heath, *isto*.

mogu duže da izdrže u borbi – očigledno je da obe vrste desanata mogu egzistirati u okviru dejstva iste OMG. U stvari, taktički vazdušni desanti skladno dopunjavaju desantno-jurišna dejstva i na manjoj dubini olakšavaju prodor snaga OMG. U slučaju da OMG ne dobije desantno-jurišne jedinice, ona će taktičkim desantima rešavati probleme ubacivanja snaga vertikalnim putem u neprijateljevu pozadinu. Stoga se opravdano smatra da je i ova vrsta vazdušnih desanata isto tako značajna za brz uspeh dubokih prodora OMG kao i desantno-jurišne jedinice.

I taktički vazdušni desant se iskrcava na pravcu dejstva glavnih snaga OMG radi uništavanja pojedinih delova neprijateljevih snaga, artiljerije, komandnih mesta itd., vezivanja rezervi, sprečavanja izvlačenja, zauzimanja i držanja prelaza preko reka i drugih važnijih taktičkih objekata. Oni, dakle, izvršavaju slične zadatke kao i desantno-jurišne jedinice, samo na manjoj dubini i u neposrednijem sadejstvu sa snagama u prodoru.

Tehnologija izvođenja taktičkih vazdušnih desanata slična je onima koje izvode desantno-jurišne jedinice, s tim što ovde helikopteri nisu vezani za iskrcanu jedinicu, već se posle iskrcavanja vraćaju u polaznu bazu. Podršku iskrcanih snaga dalje preuzima jurišna avijacija fronta i artiljerija jedinica s fronta.

Specijalni vazdušni desanti. Sovjetska armija raspolaže raznovrsnim, dobro obučenim i opremljenim specijalnim snagama za dejstvo u neprijateljevoj pozadini. U zapadnoj štampi najčešće se pominju jedinice »Specnaz« (specijalnog naznačenja), formirane u posebne brigade. Nalaze se pod neposrednom komandom obaveštajne uprave Generalštaba, a njihovo ljudstvo je obučeno za iskakanje padobranima i izvršavanje specijalnih zadataka u neprijateljevoj pozadini.⁴⁵ Drugu vrstu čine »rejdoviki« (jedinice osposobljene za izvođenje rejdova – prepada, upada, naleta, zaseda i dr., u neprijateljevoj pozadini), kojih ima tri do šest brigada. Te snage se upotrebljavaju po grupama od 40 do 50 ljudi (»rejdovke«).⁴⁶ Isti autor opisuje i »visotnike« – specijalne timove iz sastava vazdušnodesantnih jedinica, čiji pri-

⁴⁵ Pod specijalnim zadacima treba razumeti obaveštajno-diverzantska dejstva, uništavanje izuzetno važnih objekata, ličnosti, oružja itd., za koje je neophodan poseban izbor ljudstva, obuka, poznavanje jezika i neprijatelja, kao i način dolaska u rejon dejstva.

⁴⁶ Peter O. Kolečko, *isto*.

padnici iskaču specijalnim padobranima (»krilima«) i posebnom opremom sa velikih visina (i do 10.000 metara) i osposobljeni su za izvršavanje posebnih zadataka. Posebne snage su, po njemu, i jedinice »WP« slične jedinicama Brandenburg nemačkog Vermahta, namenjene za dejstvo u neprijateljevoj pozadini, uz upotrebu njegovih uniformi, naoružanja i opreme, poznavanje njegovog jezika itd. Pored tih snaga, u svim pukovima, divizijama i armijama postoje i izviđačke čete i bataljoni, namenjeni za izviđenje u neprijateljevoj pozadini, u koju se ubacuju raznim sredstvima i načinima, najčešće helikopterima.

Specijalne snage viših komandi, pogotovo one vrhovne komande, u načelu, neće biti pridavane OMG, ali se svakako mogu naći u zoni njenog dejstva. One će pri tome izvršavati određene posebne zadatke za račun viših komandi, ali će, razume se, njihove izviđačke podatke i efekte borbenih dejstava koristiti i operativno-manevarska grupa. Dejstva tih snaga u svakom slučaju biće koordinirana sa dejstvima svih vrsta vazdušnih desanata i jedinicama OMG, što će pretpostavljena komanda posebno regulisati. Međutim, sopstvene izviđačke jedinice OMG će koristiti samostalno, u skladu sa sopstvenim potrebama i planom borbenih dejstava.

*

Jake i brojne vazdušnodesantne, desantno-jurišne i specijalne snage, snažna vojna transportna avijacija i sve masovnije uvođenje helikoptera u kopnenoj vojsci omogućavaju sovjetskoj armiji da u eventualnom ratu masovno upotrebi vazdušne desante različitih vrsta i na svim dubinama planirane napadne operacije. Sovjetski Savez je u praksi materijalizovao zamisao da vertikalna komponenta postane bitan elemenat ofanzivne koncepcije borbenih dejstava u savremenim uslovima.

Masovna primena vertikalnog manevra u konceptu upotrebe OMG samo je jedan oblik korišćenja naraslih desantnih mogućnosti sovjetske armije. Ta komponenta postala je nerazdvojni faktor njenih borbenih dejstava i uslov za brži prodor u dubinu neprijateljeve odbrane. Vazdušni desanti oklopno-mehanizovanim klinovima ispituju i otva-

raju put, povećavajući im tempo napredovanja, ali i vazdušni desanti su u OMG dobili čvrst oslonac za odlučnije udare po neprijateljevim objektima i snagama, jer im njena dejstva i brz prodor garantuje spajanje i objedinjavanje daljih dejstava.

Integrisana dejstva kopnenih komponenata OMG, helikoptera, vazdušno-jurišnih i vazdušnodesantnih jedinica, uz punu podršku avijacije i drugih sredstava, predstavljaju nov kvalitet na savremenom bojištu, čijem se izučavanju u ovoj deceniji na zapadu poklanja puna pažnja.

S U M M A R Y

AIRBORNE OPERATIONS IN THE OPERATIONAL-MANOEUVRE GROUPS CONCEPT

The substance of the operational manoeuvre groups (OMG) concept is in that that from the very first day of an offensive operation all elements of the enemy operational formation must be subjected to a coordinated powerful strike, with the aim of ensuring a high tempo of attack of the main forces along the front, and of speeding up the collapse of his defence. Thus the point of gravity of combat operations would be from the start of the war taken over to the enemy rear, and the operational objectives would be relatively quickly attained. The OMGs are therefore the most important link of this concept, in which is expressed the Soviet concept of the way of utilization of forces and application of methods in carrying out of offensive operations in the initial phase of the war, and in the most rational and efficient manner utilization of the increased fire, shock and manoeuvre abilities of its units.

Among the most often mentioned reinforcements of an OMG and combat forces that support its operations are airborne and air-assault units and helicopters. Mass application of vertical manoeuvre in the OMG concept is one of forms of utilization of increased airborne capabilities of the Soviet Army. This component has become an inseparable factor of its combat operations and a necessary condition for speedy penetrations into the depth of defence. Airborne troops open the way for armoured-mechanized formations, increase their tempo, and vice-versa these troops have gotten in OMGs sturdy footing for effectuation of decisive strikes against different objectives, since the activities and speedy penetrations of the latter guarantee their joining up and integration of their further operations.

R É S U M É

ACTIONS DES DESCENTES AERIENNES A LA LUMIERE DE LA CONCEPTION DES GROUPES DE MANOEUVRE OPERATIONNELS

L'essentiel de la conception des groupes de manoeuvre opérationnels consiste à ce que, dès le premier jour de l'opération d'attaque, tous les éléments du dispositif opérationnel ennemi soient exposés simultanément à un coup fort pour assurer in rythme rapide de l'attaque des forces principales amies sur le front, et provoquer la destruction prompte de la défense ennemie. Par là, le centre des actions de combat se transmet dès le commencement de la guerre aux arrières ennemies et les objectifs opérationnels sont rélativement vite réalisés. C'est pourquoi les groupes de manoeuvre opérationnels sont le point le plus fort de cette conception où se trouve validée la conception soviétique d'emploi des forces et des méthodes d'exécution de l'opération d'attaque dans la période initiale de la guerre. Les groupes de manoeuvre opérationnels représentent une manière la plus efficace et la plus rationnelle d'utilisation des possibilités de feu, de choc et de manoeuvre accrues des unités propres.

Les renforcements des groupes de manoeuvre opérationnels et des forces qui coopèrent avec eux sont, le plus souvent, les unités aéroportées, les unités amphibies d'assault et les hélicopteurs. L'utilisation de masse de la manoeuvre verticale dans la conception des GMO n'est qu'une forme d'emploi des possibilités de descente accrues de l'armée soviétique. Cette composante est devenue le facteur inséparable de ses actions de combat et la condition de pénétrer plus rapidement dans la profondeur de la défense ennemie. Les descentes aériennes ouvrent la voie à la pénétration des forces blindées-mécanisées en accélérant leur rythme d'avance. Mais les descentes aériennes ont trouvé aussi en GMO un appui solide en vue des coups plus décisifs sur les objets et les forces ennemis, car les actions et les pénétrations rapides des GMO garantissent à ces premières de rendre leurs actions futures homogènes et mieux coordonnées.

P Е З Ю М Е

ВОЗДУШНОДЕСАНТНЫЕ ДЕЙСТВИЯ В КОНЦЕПЦИИ ОПЕРАТИВНО-МАНЕВРЕННЫХ ГРУПП

Сущность концепции оперативно-маневренных групп (ОМГ) заключается в том, что с первого дня наступательной операции все элементы оперативного распорядка противника должны подвергнуться одновременному мощному удару, с целью обеспечения высоких темпов наступления главных сил на фронте и быстрого разгрома его обороны. Таким способом основные боевые действия с самого начала войны будут направлены на тыл противника, благодаря чему относительно быстро будут достигнуты оперативные цели. Поэтому ОМГ являются основным звеном этой концепции, в которой выражается советское понимание способа использования сил и метода проведения наступательной операции в начальном периоде войны, а также наиболее рационального и эффективного способа использования возросшей огневой, ударной и маневренной мощи их войск.

К наиболее упоминаемым усилениям ОМГ и сил, взаимодействующих с ними, относятся воздушнодесантные и десантноштурмовые войска и вертолеты. Массовое применение вертикального маневра в концепции ОМГ является только одной из форм использования возросших десантных возможностей советской армии. Эта составляющая стала неотъемлемым фактором ее боевых действий и условием более быстрого прорыва в глубину обороны противника. Воздушные десанты открывают дорогу бронемеханизированным клиньям, повышают их темпы наступления, причем и воздушные десанты в ОМГ получили прочную опору для более решительных ударов по объектам и силам противника, ибо им ее действия и быстрый прорыв гарантируют соединение и объединение дальнейших действий.